

PEDRO H. SARRIONANDIA
GARAITIK MAROKORA ETA ITZULERA

DURANGO PUDO SER DETROIT

ZORNOTZAKO BATAILA

LA EDAD DE ORO DEL CASERIO VASCO

astola

ikerketa eta historia

DURANGALDEKO URTEKARIA

6.zk 2012 5€

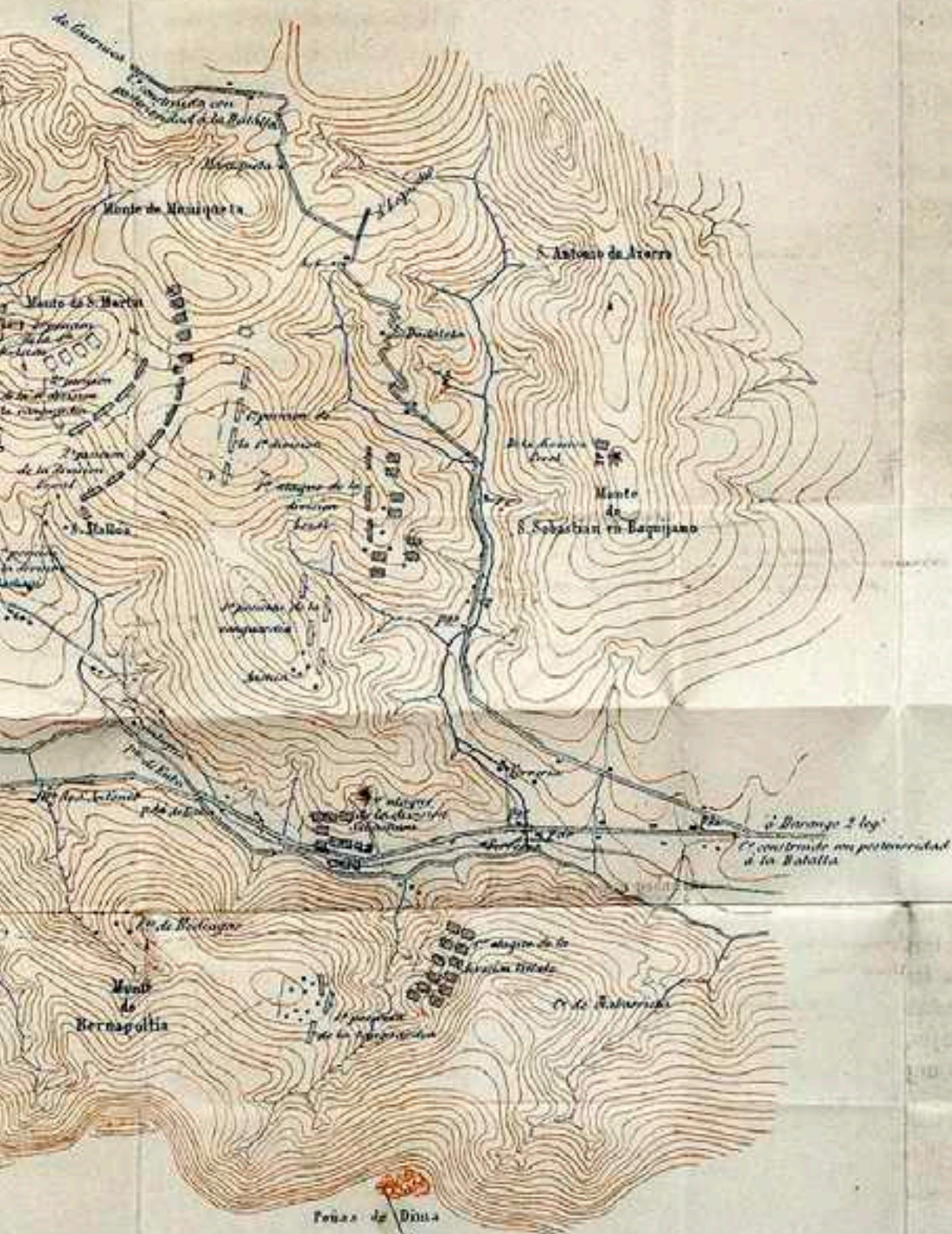

Zornotzako Bataila

TESTUA: ERREDAKZIO TALDEA

Españoles	Franceses
17 bat	17 bat
21 bat	21 bat
32 bat	32 bat

Apenas aipatu dute historiako liburuetan, baina Zornotzako bataila Amorebieta eta Etxanoren lurretan eta lurretako mugarteetan gertatu zen, eta Bailengo borroken ostean atzera egiten omen zegoen armada frantsesak Espainiako tropak garaitu zituen. Napoleonek ez zuen goratu bataila hura; izan ere, inbasioa lastertzera behartu zuen, eta arerioa guztiz suntsitzeko planak zapuztu zizkion.

Bataila hura penintsularen zatirik handienaren 5 urteko okupazioaren abiagunea izan zen; garai beltza izan zen herritarrentzat, haien tropa inbaditzaileen zuzkidura-exijentzien zama beren bizkarrean erori baitzen, bai eta gatazkaren egoerak eragin zituzten mota guztietako gehiegikeriak eta errepresaliak ere.

ZORNOTZAKO BATAILAREN AURREKARIAK

Napoleonen tropek penintsula okupatu ostean, gertakizunak abiada bizian jazo ziren. 1808ko maiatzaren 2an Madrilen izandako herri-altxamendua bala-bala hedatu zen, frantsesak Bailenen garaitu eta Ebrorantz atzera egin arte.

Joaquín Blake jenerala, jatorri irlandarreko malagarra, Ezkerreko Armadaz arduratu zen (Ebroren lerrotik ezkerre zuen posizioagatik zeukan izen hori). Indar horrek, Euskal Herriko gerrillarekin batera, aurrera egin zuen Bizkaiko erresistentziari –izaera irregularrekoa– laguntzeko

eta inperialei Irungo muga igarotzea eragozteko asmoz. Bilbo askatu zuten 1808ko irailaren 20an, baina atzera egin behar izan zuten, sei egun geroago Ney mariskal beldurgarriak bere armadarekin batera aurrera egin zuelako.

1808ko urri hasieran, Napoleon bera sartu orduko, armada frantsesak Gasteizen zeukan kuartel nagusia, eta Ebrotik harago zegoen finkatuta. Une hartan, infanteriako 40.000 soldadu eta zaldizko 10.000 baino ez zituen.

Artean, Napoleon prestalanetan zebilen isilgordean armadako bost talde biltzen, Irun eta Figeresen artean,

Pirinioen muga osoan zehar. Guztira ia 250.000 soldadu, zaldizkoak, artilleriakoak zein infanteriakoak, bai Europako kanpainetako beteranoak, bai mugako soldadu hasiberriak. Hau da, Joaquín Blake jeneralaren unitateek ez zeukaten inperioaren maniobra itzelaren irismenaren berri, eta arerioak gehienez ere Gasteizko delako dibisioak baino ez zituela uste zuten.

Areago, Asturiaseko Boluntarioen dibisio indartsua Defentsako Armadari atxiki berri zitzaion, ia 8.000 soldadu zituela. Hori horrela, Blake eta haren mendekoak –Vicente Acevedo koronela, bereziki– adoretu egin ziren borroka lehenbailehen hasteko, eta tropak aurreratu zituzten egungo Zornotzako Merinalderaino, urriaren 24a eta 25a bitarte. Begi bistan da Joaquín Blake jeneralak “beste Bailén” bat zeukala buruan, baina ametszko itxaropena baino ez zen.

Hartara, Blakek bi defentsa-lerro zabaletan ezarri zituen kontingenteak: lehenengoak, Ibaizabalen ezkerreko ertza babesten zuen, Bernagoitiko goialdean; eta bigarrenak, Muniketako hegalak, kontrako eremua. Hartara, bizkaitarren tokiko gerrillarekin batera, inperioaren unitateak berehala setiatu nahi zituen mugalderako igarora itxeko. Gutxi gorabehera 23.000 gizon nguru ziren, gehienak herritar boluntarioak, borrokarako grina handiarekin, baina ezagutza taktiko gutxirekin.

Napoleonen ustez, tokiko erresistentziako armada tranpa hilgarrian erortzeko zorian zegoen. Izan ere, zenbat eta gehiago hurreratu beste indar horietara, orduan eta arinago suntsituko zuen. Baina patua ez da inoiz espero bezalakoa, eta “korsikar handiaren” gomuta azkarregi ibili zen... Lefebvre mariskalak, enperadorearen Kuartel Nagusiaren maniobraren berri izan gabe, 25.000 soldaduko errejimentua Durango ingurura hurbildu zuen, bere kabuz borrokatzeko asmoz.

ZORNOTZAKO BATAILAREN GARAPENA

Tokiko gerrillaren babes zutela, Joaquín Blakeren unitateak Ibaizabalen ezker aldean eta Bernagoitiren goialdean eta Etxano babestuz, Lefebvre mariskalak eraso bizkortu zuen Durangotik. Are gehiago, Asturiaseko eta Galiziako errejimentuak eta Bizkaiko gerrillaren indar irregularrek Arratiako bailaran zehar hedatzeko Blakeren maniobrak Lefebvreren grina suspertu zuen. Kontua da mariskal frantsesak ez zuela aintzat hartu “leku absolututzat” jo izana, eta bere kamaraden eta lehiakideen artean –Ney, Victor, Bessières eta Soult mariskalak– arrakasta militarra zuen lehenengoa izaten ahalegindu zen. Berez, Zornotzako Merinalde guztian urriaren 26tik entzuten ziren jada liskar eta tiro bakan batzuk, Blakeren tropen eta Durango inguruan zeuden Lefebvreren abangoardiaren posizionamenduaren ondorioz. Hau da, lapurretak eta bortxaketak borroka nagusia baino sei egun lehenago hasi ziren.

Inguruko biztanle zibilek –artzain, apartzero, artisau, okin, errementari, olagizon eta nekazari xumeak, besteak beste– gerrari buruz ezer gutxi zekiten, eta are gutxiago

© Ejército Napoleónico.

inperioko eskudroiak hurbil edukita lepogaineratuko zitzaienaz ere. Herritar xumeak ziren, tradizioen eta eguneroko bizimoduaren jagoleak, eta azkenean, borrokaren eta ondorengo okupazioaren benetako biktimak izan ziren. Arazoa armada inbaditzailearen ibileren ostean etorri zen, bizitza xalo haiek erabat eraldatu eta kasu askotan, gerrilla ankerrena elikatzean. Hau da, bizi-erresistentzia erresistentzia ideologikoaren aurretik zegoen; mendekua, "heriotzaren kultura" gisa, borrokaren zentzu politikoaren aurretik.

Esparru horretan, Lefebvre mariskalak urriaren 31n bidali zuen Villate mendekoaren dibisioa Blakeren Defentsako Armadaren eskuineko hegalaria, eta Kataluniako Boluntarioen Dibisioko soldaduak ustekabean harrapatu zituen, erabat suntsitu arte. Hala ere, aurretiaz buruz buruko borroka izan zuten Bernagoitiko goialdeko behe lainoaren eta bolbora zurizko desarra gorgarrien artean. Hantxe erori ziren, halaber, ehunka soldadugai frantses,

bai Frantziako ipar ekialdekoak, bai iparraldekoak (familia mugaren alde bietan zutenak), hasi berri zegoen gerrari inolako zentzurik aurkitzen ez ziotela. Guztiz kontraesan absurdua.

BORROKEN EMAITZA

Aldi berean, Lefebvre mariskalak beste eraso bati ekin zion, Joaquín Blakeren posizioen erdialdetik eta ezkerreko hegaletik sinkronizatuta, bere ofizial gogorrenen bidez: Sebastiani eta Leval, hurrenez hurren. Ondorioz, Blakeren soldaduen lehenengo lerroak atzera egin behar izan zuen gizon gehiago ez galtzeko, eta unitate frantsesak Amorebietan bertan sartu ziren. Artean, San Miguel eta San Martin mendietako posizioak galdu ziren. Arago. Ibaizabalen ertzak alde bietako zenduez bete ziren, eta Arrindako kokapen estrategikoa ere ordu batzuk lehenago jausi zen.

🕒 Joaquín Blake, jefe del ejército español.

🕒 Mariscal Lefebvre, jefe del ejército francés.

 Bernagoitia. Txelu Angoitia.

Blakeren hala moduzko garaipena izan zen. Izan ere, lehenengo Neberondoko gailurretarantz atzera egin behar izan zuen, ondoren, behin betiko Bizkargiko hegaletarantz erretiratzeko, eta azkenik, urriaren 31n eta azaroaren 1ean, Lezamarantz eta Bilbo inguruko mendietarantz abiatzeko, Balmasedako posiziorako bidean.

Hasieran, inperialek Gueñes ingurura arte jarraitu zioten Blakeri, baina gerrilla bizkaitarrak atzealdean egindako erasoek nabarmen eragotzi zituzten mugimendu inperialak, ez baitzuten bizirik utzi atzeratutako ezekin eskuadroi.

Amorebieta eta Etxano berehala okupatu zituen Armada frantses erraldoiak, eta ez zuten hormarik zutik utzi gerrillari laguntzen ziotelako edo Blakeren tropak hornitzen zituztelako susmoak zituztenen etxeetan. Hortaz, dendak, burdinolak, komentuak, tailer txikiak edo base-riak konfiskatu edo suntsitu zituzten.

GERRA ZORNOTZAKO MERINALDERA IRITSI ZEN

Napoleon enperadorea, berriz, sutan jarri zen gertakarien berri izatean. Izan ere, haren planak agerian gelditu ziren. Haren haserreareago bizitzeko, ordu-ra arte Blakeren armada eta tokiko gerrilla mehatxu bat besterik ez ziren izan, baina orain, lortu beharreko errealitate bat zen, eta horretarako, unitate inperial asko ahitu behar zituzten, Blake jeneralak atzera egiteko oso taktika eraginkorra erabili baitzuen. Frantsesen gudulari kopuru handiaren aurrean galdutako posizioak ikusita, eta Ibaizabalen inguruan zeuden gailurretan kokatzeko artilleria eta zaldizkori nahikorik ez zuela, Blakek bere tropak garaiz erretiratzea erabaki zuen, eta sarraski bat eragozteaz gain, inperialei atzetik jarraitzea zaildu zien. Horrez gain, Zornotzako eremuko familia osoek, baita Bilbo ingurukoek

Soldadu espainiarra

Soldadu frantziar

Euskal gerrillari

ere, Blakeren atzealdearekin bat egin zuten, eta hala, frantsesen errepresaliez libratu ziren. Azken batean, garai hartan, Euskal Herria lehentasuneko borrokagunea zen Napoleon Bonaparte enperadorearen gizonentzat, eta izaera horrek luze iraun zuen.

ZORNOTZAKO BATAILAREN ONDORIOAK

Bailenen ostean frantsesak presaz erretiratzean, Zornotzako Bataila izan zen Napoleonen aldeko indarrak eta Defentsako Armada buruz buru jarri zituen lehenengo borroka.

Lefebvre jeneralaren presazko ekintzaren ondorioz Napoleonen estrategia eta haren armadaren potentzia agerian

gelditu ziren garaia baino lehen; hortaz, enperadoreak Victor mariskal gazte eta ongi prestatuari agindu zion Blakeren tropei ahalik eta azkarren jarraitzeko, bai eta irismenean egotean erabat suntsitzeko ere.

Armadako gorputz gehienen sarrera aurreratu zuen Bidasoatik, eta azaroaren 7an bertan zeharkatu zuen ibaia, hain zuzen, Zornotzari buruzko berria nonahi zabaldu eta erresistentziaren aurretiko jarrera eragin ez zezan.

Une hartatik aurrera, Euskal Herria tropa inperialen mende egongo zen erabat, eta okupazioak 1813ra arte iraun zuen. Hartara, gunea zuzkidura-eremua izan zen unitate frantsesentzat, tokiko biztanleen kalterako, eta gerora, "kolpebabes" geografikoa izan zen, Ebrotik edo Duerotik zetorren edozein eraso leuntzeko oso menditsua baitzen.

MARSCOT

MARMONT

MASSÉNA

MARUL

MIOLLIS

MONCEY

MOUTIER

MONTBRUN

MORAND

MORAND

MURTER

MOUTON

MURAT

NARBONNE

NEY

ODINOT

PERIGNON

RAMPON

RAPP

REYNIER

El General de Brigada, Baron
Duvernet al Alcalde de Durango

La justicia de este pueblo de
Sorronda le ha escrito a usted p^{er}
orden mia p.^a q.^e mandara usted
hoy las raciones q.^e le tengo pedidas:
a pesar de esta providencia no ha
hecho usted caso p.^{er} nada ha llegado
aun: por ultimo aviso le digo que
si no vienen dichas raciones p.^a —
mañana ²³⁻ a las ~~dos~~ de la mañana,
saldra un destacamento p.^a saquear
las casas de los individuos de just.^a
de esa villa y traerlos arrestandos.

El General de Brigada

Baron

Sorronda a 22 de Junio

CON RAZON Y SIN ELLO.

 "Los desastres de la guerra." Goya.

Victor mariskalaren kontingente indarberrietuek egun batzuk geroago garaitu zuten Blakeren armada akitua Espinosako borrokan, azaroaren 10ean eta 11n. Defentsako Armadako 3.000 soldadutik gora hil ziren, haietako batzuk zaparroak; edonola ere, Blakek Asturiaseko, Galiziako eta Kataluniako boluntarioen dibisioen zatirik handiena salbatu ahal izan zuen ziztu bizian Leonerantz erretiratuta.

Zotzak botoak ziren. Napoleon bera euskal eremutik beherantz zen, Burgoseko bidean. Hainbat garaipenen ostean (Gamonal eta Somosierra), Madrilgo atarian zen, eta hiria errenditzea lortu zuen 1808ko abenduaren 3a eta 4a bitarte.

Zornotzan itsumustuan hasitako erasoaldia lerratu eta, hilabete geroago, penintsulako hiririk handiena hartua zuen. Maniobra laster baten ondoren, Napoleon enperadoreak inbasio-fase horri bukaera eman zion. Guztira, 70.000 hildako baino gehiago izan ziren eta ehunka milaka errefuxiatu. [a](#)

Erredakzio taldea